

Oprávnenie policajta požadovať preukázanie totožnosti

23.03.2018

<https://www.pravnenoviny.sk/opravnenie-policajta-pozadovat-preukazanie-totoznosti>

Musíte alebo môžete predložiť občiansky preukaz policajtovi na preukázanie totožnosti? Táto vynikajúca analýza vám dá odpoveď na mnoho otázok spojených s občianskym preukazom.

V ostatnom čase sa možno stretnúť s prípadmi, kedy príslušník Policajného zboru (ďalej ako „policajt“) predviedol na oddelenie Policajného zboru osobu, ktorá sa nevedela, resp. sa odmietla preukázať občianskym preukazom – prípad policajta Tiefenbacha[1], predvedenie právničky Zuzany Candigliotovej[2], či aktuálny prípad predvedenia spolujazdkyne, ktorá odmietla predložiť občiansky preukaz policajtovi, ktorý od nej v podstate tento bezdôvodne vyžadoval.[3]

Predmetom tohto článku sú úvahy autora o oprávnení policajta vyžadovať preukázanie totožnosti a o zákonnosti predvedenia osoby na oddelenie Policajného zboru, keď sa táto odmieta, resp. nevie preukázať dokladom totožnosti.

Problematika nosenia občianskeho preukazu pri sebe bola predmetom viacerých odborných diskusií, pričom závery sú jasné – nikto nie je povinný mať občiansky preukaz stále pri sebe.

Podľa ustanovenia § 2 zákona č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch, *občiansky preukaz je verejná listina, ktorou občan Slovenskej republiky preukazuje svoju totožnosť, štátne občianstvo Slovenskej republiky a ďalšie údaje uvedené v občianskom preukaze podľa tohto zákona. Občiansky preukaz je povinný mať každý občan, ktorý dovŕšil pätnásť rok veku a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, ak tento zákon o občianskych preukazoch neustanovuje inak.*

Právny základ oprávnenia policajta vyzvať osobu na preukázanie totožnosti nájdeme v ustanovení § 18 zákona o Policajnom zbore. Podľa odseku 1 tohto ustanovenia „policajt je oprávnený vyzvať osobu, ak je to potrebné na plnenie úloh podľa tohto zákona, aby preukázala svoju totožnosť dokladom totožnosti“.

V policajnej praxi je však uvedené oprávnenie vnímané zrejme trochu širšie, ako tomu skutočne je. Mnoho policajtov v tomto ustanovení pravdepodobne vidí možnosť kedykoľvek „vyzvať osobu, aby preukázala svoju totožnosť dokladom totožnosti“, avšak pozornosti uniká azda najdôležitejšie slovné spojenie „ak je to potrebné na plnenie úloh podľa tohto zákona“, ktoré je možné označiť za materiálny predpoklad výkonu oprávnenia policajta požadovať preukázanie totožnosti.

Úlohy, ktoré plní Policajný zbor, sú vymenované v ustanovení § 2 ods. 1 zákona o Policajnom zbore. Spomedzi nich môžeme vybrať napríklad spolupôsobenie pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku, odhaľovanie trestných činov a zisťovanie ich páchatel'ov, spolupôsobenie pri zabezpečovaní verejného poriadku; ak bol porušený,

robí opatrenia na jeho obnovenie, dohliadanie na bezpečnosť a plynulosť cestnej premávky a spolupôsobenie pri jej riadení, odhaľovanie priestupkov a zisťovanie ich páchatel'ov, a ak tak ustanovuje osobitný zákon, priestupky aj objasňuje a prejednáva, vykonávanie pátrania po osobách a pátrania po veciach.

Výkon oprávnenia policajta podľa ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore v úvode označených prípadoch, ako aj ďalších prípadoch, ktoré sa v praxi pomerne často vyskytujú, bol realizovaný čisto formalisticky, nerešpektujúc materiálne podmienky tohto ustanovenia, čím dochádza k zneužívaniu právomoci verejného činiteľa. Formálny prístup policajta pri vykonávaní jeho oprávnení pritom nie je v policajnej praxi ničím výnimočným.[4]

Pre väčšinu ľudí je povinnosť preukázať sa dokladom totožnosti a tomu zodpovedajúce oprávnenie policajta vnímané ako bežná, každodenná záležitosť v činnosti Policajného zboru, ktorá ich nijako neobmedzuje.

Pozrime sa ale na predmetné oprávnenie policajta z pohľadu práva

V prvom rade si treba uvedomiť, že výkonom oprávnenia policajta vyzvať osobu na preukázanie totožnosti sa zasahuje do jej základných práv a slobôd, teda sa jedná o služobný zákrok[5] podľa ustanovenia § 9 ods. 3 zákona o Policajnom zbore „*Služobný zákrok je zákonom ustanovená a v jeho medziach vykonávaná činnosť policajta, pri ktorom sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby*“.

Nejde teda o žiadny úkon, tak ako to je v podmienkach Českej republiky a kde sa zákrokom rozumie „*úkon, pri ktorom dochádza k priamemu vynucovaniu splnenia právnej povinnosti alebo k priamej ochrane práv a použitia sily alebo hrozby jej použitia*“. Je teda bezpredmetné, že pri vyžadovaní preukázania totožnosti policajt nepoužíva silu, či donucovacie prostriedky a v podstate ide len o „*predloženie kartičky, dokladu*“, v ktorej sú obsiahnuté osobné údaje dotknutej osoby. V zmysle Slovenskej právnej úpravy je teda oprávnenie policajta požadovať preukázanie totožnosti de lege lata považované za služobný zákrok, ktorý možno vykonať len v prípade, ak je to potrebné na plnenie úloh Policajného zboru. Týmto zákrokom sa zasahuje do základných práv a slobôd, prinajmenšom do práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia (čl. 16 ods. 1 Ústavy, tiež čl. 8 Európskeho dohovoru) a do práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života (čl. 19 ods. 2 Ústavy). *Pod „neoprávneným zasahovaním“ treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa... výsledok posúdenia vzťahu primeranosti medzi namietaným zásahom a sledovanými legitímnymi cieľmi bude závisieť od zistenia, či zásah spočíval na relevantných a dostatočných dôvodoch.*[6] Ak potom policajt požaduje preukázanie totožnosti od osoby, hoci neplní úlohy Policajného zboru alebo preukázanie totožnosti dotknutej osoby nie je potrebné na plnenie tej – ktorej úlohy, možno hovoriť o zasiahnutí do súkromného života, ktoré nemá základ v zákonnej úprave.

V nadväznosti na uvedené treba zdôrazniť fakt, že žiadny zákon nikomu neukladá povinnosť nosiť občiansky preukaz stále pri sebe. Koniec-koncov s tým počíta i sám zákon o Policajnom zbore v ustanovení § 18 ods. 4, podľa ktorého *ak vyzvaná osoba nemôže preukázať svoju totožnosť podľa odseku 1 alebo 2 a ani po predchádzajúcom poskytnutí potrebnej súčinnosti nemôže hodnoverne preukázať svoje meno a priezvisko, dátum narodenia a adresu bydliska, policajt je oprávnený postupovať podľa odseku 3* (teda predviesť osobu na oddelenie Policajného zboru). Toto ustanovenie teda priamo predpokladá situáciu, keď osoba nemá pri sebe občiansky preukaz, či iný doklad, ktorým by preukázala svoju totožnosť. Zákon umožňuje preukázanie totožnosti aj iným spôsobom v rozsahu meno a priezvisko, dátum narodenia a adresu bydliska[7], pričom sa nevylučuje ústne oznámenie týchto údajov. Navyše si dovoľíme tvrdiť, že uvedené údaje nemusia byť nevyhnutne preukázané jediným dokladom a taktiež zákon nevylučuje možnosť preukázať niektoré údaje dokladom a iné ústne (napríklad vodičským preukazom a adresu bydliska ústne). Dôležité je splnenie cieľa sledovaného zákonom, t. j. preukázanie totožnosti.

V ustanovení § 18 ods. 4 zákona o Policajnom zbore je tiež uvedené, že *hodnovernosť preukázania mena a priezviska, dátumu narodenia a adresy bydliska posudzuje policajt podľa dôvodu zisťovania totožnosti osoby*. V tejto súvislosti sa potom možno stretnúť s tvrdením policajta: „*prečo by som Vám mal veriť, že ste tá osoba, ktorá tvrdíte*“. Takýto argument je možné považovať prinajmenšom za nedostatočný, a to najmä v kontexte „*bežnej cestnej kontroly*“, prípadne náhodne zastaveného chodca na ulici. Na tomto mieste je vhodné poukázať na judikát, podľa ktorého „*nie je možné zaujať názor, že na základe zákona o Policajnom*

zboře a takto koncipovanej inštruktáže policajných hliadok sú tieto oprávnené bez akéhokoľvek konkrétneho dôvodu zastavovať motorové vozidlá, prípadne aj iných peších občanov a vykonávať na nich tzv. bezpečnostnú prehliadku. Takéto konanie zo strany policajtov by nesporne bolo konaním svojvoľným a nemalo by oporu v zákone.“ [8] Pokiaľ potom nie je policajt oprávnený bez akéhokoľvek dôvodu zastaviť chodca, nie je oprávnený ani vyzvať ho na preukázanie totožnosti.

Nie je teda účelné a vhodné zo strany policajta pochybovať o hodnovernosti ústneho preukázania totožnosti v prípade, keď policajt využil svoje oprávnenie kontroly totožnosti osoby námatkovo, bez dôvodu, či z „preventívneho dôvodu“. V tejto súvislosti je potom s prihliadnutím na konkrétne okolnosti služobného zákroku možné hovoriť až o zneužívaní právomoci verejného činiteľa. Na zákonnú možnosť preukázať totožnosť vyzvanej osoby aj iným spôsobom (ako len predložením občianskeho preukazu) pritom veľa policajtov pravdepodobne zabúda (viď tiež prípad Tiefenbach, kedy bola spolujazdkyňa predvedená len preto, že nemala občiansky preukaz, pretože ho mala podľa jej tvrdenia stratený, pričom policajt jej neumožnil legitimovať sa iným spôsobom).

V praxi sa tiež možno stretnúť aj s prípadmi, kedy policajt na prípadnú otázku „**z akého dôvodu mám preukázať totožnosť?**“, spravidla odpovedať nevie alebo argumentuje tým, že „**môžete byť hľadaná osoba**“. Argument policajta v tomto smere nepovažujeme za relevantný, nakoľko je **príliš všeobecný a nekonkrétny**, čo sa v prípade zásahu do Ústavou garantovaných základných práv a slobôd javí ako zjavne neprimerané (viď tiež rozhodovaciu prax v ČR uvedenú nižšie). Podobne to bolo aj v prípade právničky Zuzany Candigliotovej, kde policajti požadovali preukázanie totožnosti najskôr z dôvodu, že sa jedná o bežnú, rutinnú kontrolu, až sa nakoniec, z dôvodu odmietnutia preukázania totožnosti, pretože policajti podľa právničky nemali zákonný podklad, malo jednať o dôvod, že môže byť nelegálna cudzinka, prípadne hľadaná osoba (ustanovenie § 63 ods. 2 písm. e) zákona o Policii České republiky). V tejto súvislosti ešte dodávame, že policajti v danom prípade mali nariadenú akciu, v rámci ktorej vykonávali kontrolu totožnosti osôb a vecí, preto im nič nebránilo tento dôvod uviesť hneď na začiatku svojej služobnej aktivity. Dotknuté osoby predsa o nariadenej akcii či interných pokynoch nemôžu vedieť.

Zákon o Policajnom zbore síce nepozná konkrétne dôvody na preukázanie totožnosti, ale jednou z úloh Policajného zboru je aj pátranie po osobách alebo veciach, pričom plnenie tejto úlohy môže byť jedným z predpokladov na realizáciu oprávnenia policajta podľa ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore, preto možno nesledujúce rozhodnutie primerane použiť aj v podmienkach Slovenskej republiky. Najvyšší správny súd Českej republiky (v inej veci) k vyššie označenému ustanoveniu zákona o Policii České republiky uviedol, že „tento dôvod umožňuje policistovi vyzvať k prokázání totožnosti osoby, které svým vzhledem či dalšími znaky (vozidlo, chování, oblečení, přítomnost ve skupině dalších osob) odpovídají popisu hledané či pohřešované osoby. Z toho vyplývá, že důvod předjímaný § 63 odst. 1 písm. e) zákona o policii je naplněn tehdy, pokud osoba odpovídá některé konkrétní hledané či pohřešované osobě. Bez splnění této podmínky nelze tento důvod pro prokázání totožnosti aplikovat, a to ani s poukazem na obecné vymezení úkolů policie v § 2 zákona o policii, ani při plošně vymezené bezpečnostní akci zaměřené na pátrání po osobách či věcech.“ [9] Na margo súd dodal, že pokiaľ policajt zdôvodnil výkon svojho oprávnenia vyzvať na preukázanie totožnosti tým, že si nepamätá všetky osoby, ktoré sú v pátraní, **takéto chápanie je neprípustne široké.**

Závery Najvyššieho správneho súdu Českej republiky si prevzal aj Krajský súd v Brne do svojho rozhodnutia zo dňa 24. septembra 2015, sp. zn. 30A 17/2015, ktorý rozhodoval v prípade Zuzany Candigliotovej a zásah policajtov vyhodnotil ako nezákonný. Síce je nám známe, že predmetné rozhodnutie bolo dodatočne Najvyšším správnym súdom Českej republiky zrušené, závery ním prijaté nepovažujeme za dostatočne presvedčivé, najmä v časti, kde súd tvrdí, že „*považuje jednaní policistů zasahujících v prostoru vlaku za příkladné*“. Nevidíme teda nič príkladné na tom, že policajt v rámci nariadenej akcie požaduje od osoby preukázanie totožnosti, argumentujúc „*bežnou, rutinnou kontrolou*“, pričom takýto právny základ preukazovania totožnosti nepozná ako Slovenské, tak ani České právo. Policajti teda sami navodili stav svojvôle pri výkone svojich oprávnení. Opakujeme, že ľudia spravidla nemôžu vopred vedieť o nariadenej akcii polície.

Vo vyššie uvedenom prípade policajti pred Krajským súdom v Brne dodatočne argumentovali ešte tým, že ich postup bol legálny, odkazujúc na ustanovenie § 63 ods. 2 písm. l) zákona o Policii České republiky, podľa ktorého *je policajt oprávnený vyzvať osobu k preukázaniu totožnosti pri plnení inej úlohy, ak je to*

nevyhnutné na ochranu bezpečnosti osôb a majetku, verejného poriadku alebo na predchádzanie trestnej činnosti. Súd tento argument odmietol s tým, že „žalovaný (Krajské riaditeľstvo polície Juhomoravského kraju) neuvedl, o plnení jakého jiného úkolu by mělo jít a ani neprokazoval, že by to mělo být nezbytné k ochraně bezpečnosti osob a majetku, veřejného pořádku nebo z důvodu předcházení trestné činnosti.“ [10] V tomto smere možno vidieť len dodatočnú snahu uviesť postup polície do súladu so zákonom, pričom ide len o formálne a všeobecné odvolávanie sa na zákonné ustanovenia, bez zohľadnenia konkrétnych skutkových okolností. Uvedené ustanovenie zákona o Policii České republiky možno primerane subsumovať napríklad pod písmená a), b), i) ustanovenia § 2 ods. 1 zákona o Policajnom zbore.

Napriek tomu, počínanie policajta, kedy (hoc aj dodatočne) ospravedlňuje a legalizuje svoje konanie odvolávaním sa na plnenie úlohy Policajného zboru, ktorou je vykonávanie pátrania po osobách a pátrania po veciach, prípadne na inštruktáž hliadok, podľa nášho názoru neobstojí. Obdobne judikoval aj Najvyšší súd SR v prípade, kedy policajti vykonali bezpečnostnú prehliadku a prehliadku vozidla, hoci ich na to zákon oprávňuje, ale neboli splnené materiálne predpoklady na výkon týchto oprávnení. [11]

Na základe vyššie uvedeného potom možno vyvodit' záver, že policajt je oprávnený vyzvať osobu na preukázanie totožnosti ak (i) plní úlohy Policajného zboru a zároveň (ii) preukázanie totožnosti konkrétnej osoby je potrebné na plnenie tejto konkrétnej úlohy. Je v rozpore so zákonom, ak policajt využíva rozoberané oprávnenie preventívne, bezdôvodu, teda bez splnenia materiálnych predpokladov, pričom aj Najvyšší súd SR už viackrát vyslovil názor, že práve vzhľadom na skutočnosť, že služobným zákrokom sa zasahuje do dôležitej oblasti ústavou garantovaných práv a slobôd jednotlivca, nemôže policajt vykonať kedykoľvek služobný zákrok. Nie je ani ponechané na voľnej úvahe, či služobný zákrok môže, alebo nemusí vykonať. [12] Preto policajt nemôže požadovať preukázanie totožnosti bez toho, aby boli naplnené všetky podmienky na výkon tohto oprávnenia, nie len formálne, ale i materiálne. Materiálny právny štát sa nezakladá na zdanlivom dodržiavaní práva či na formálnom rešpektovaní jeho obsahu spôsobom, ktorý predstiera súlad právne významných skutočností s právnym poriadkom. Podstata materiálneho právneho štátu spočíva v uvádzaní platného práva do súladu so základnými hodnotami demokraticky usporiadanej spoločnosti a následne v dôslednom uplatňovaní platného práva bez výnimiek založených na účelových dôvodoch. [13] V zásade každý právny inštitút verejného práva (napr. oprávnenia policajta) aj súkromného práva sa musí interpretovať a aplikovať tak, aby výklad a uplatňovanie právneho inštitútu vychádzalo zo zásad materiálneho právneho štátu a aby tieto zásady bez zvyšku napĺňalo. Dokiaľ sa tak nedeje, dokiaľ sa právo neuplatňuje, **alebo sa uplatňuje na základe formálnych znakov, štát, kde orgány verejnej moci takto interpretujú a aplikujú právne normy nemožno kvalifikovať ako materiálny právny štát.** [14] Ústavné sudy Slovenskej a Českej republiky tiež viackrát vyslovili názor, že „základné práva a slobody v oblasti jednoduchého práva pôsobia ako regulatívne idey, na ktoré obsahovo nadväzujú komplexy noriem jednoduchého práva. Porušenie niektorej z týchto noriem, a to v dôsledku svojvôle (napr. nerešpektovaním kogentnej normy) alebo v dôsledku interpretácie, ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti (napr. prílišný formalizmus), potom zakladá porušenie základných práv a slobôd.“ [15]

Na tomto mieste sa presunieme do fázy „predvádzania“

Úvodom treba opäť poukázať na skutočnosť, že zákonná povinnosť nosiť občiansky preukaz pri sebe neexistuje. Na základe toho potom nie je možné vyvodit' záver, že ak sa nepreukážeme občianskym preukazom (pretože ho nemáme pri sebe) na výzvu policajta podľa ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore, má policajt právo nás predviesť. Aj zákon o Policajnom zbore toto oprávnenie nazýva ako „oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti“ a nie ako „oprávnenie požadovať preukázanie totožnosti občianskym preukazom“. Odsek 1 síce hovorí o doklade totožnosti, čo občiansky preukaz bezpochyby je, no to treba vnímať v kontexte celého ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore, vrátane odseku 4, ktorý počíta s tým, že doklad totožnosti, či iný doklad uvedený v odseku 2 osoba nemá pri sebe. Až po vyčerpaní všetkých možností, teda aj ústneho legitimovania, má policajt právo osobu predviesť na oddelenie Policajného zboru, pričom ústne legitimovanie sa musí objektívne javiť ako nehodnoverné. Ohľadom posudzovania hodnovernosti uvádzame, že posudzovanie hodnovernosti preukázania totožnosti nemôže byť ovládané svojvôľou, subjektívnymi pocitmi, ale musí sa posudzovať objektívne a zohľadňovať skutkové okolnosti zákroku, inak nie je možné vyslovit' záver o jeho zákonnosti.

Predvedenie predstavuje zásah do jedného z najdôležitejších práv človeka, ktorým je osobná sloboda (čl. 17 Ústavy) a právo na slobodu a bezpečnosť (čl. 5 Európskeho dohovoru).

Odhliadnuc od skutočnosti, že predvedenie osoby len preto, že nemá pri sebe občiansky preukaz, je možné označiť ako nezákonný zásah policajta do základných práv a slobôd, nezohľadňujúci právo legitimovania sa aj „iným hodnoverným spôsobom“, pozrime sa na uvedenú činnosť policajta z hľadiska proporcionality, ako imanentnej súčasti právneho štátu a demokratickej spoločnosti.

Princíp primeranosti je vyjadrený nielen v Ústave, ale aj priamo v zákone o Policajnom zbore, konkrétne v ustanovení § 8 ods. 1: „*Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú a nepripustiť, aby v súvislosti s touto jeho činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného jeho služobnou činnosťou. Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dodržiavať etický kódex policajta, ktorý vydá minister.*“ Policajt by nemal využívať formy správania, ktoré neprímerane, neodôvodnene a nadmerne zasahujú do takto garantovaných práv.[16]

Do konfliktu sa v posudzovanom prípade dostáva osobná sloboda jednotlivca a verejný záujem. Tak napríklad v kauze Tiefenbach, policajt potom, čo mu spolujazdkyňa oznámila, že nemá občiansky preukaz, povedal, že bude predvedená, hoci zákon o Policajnom zbore pozná i ďalší (viackrát v článku spomínaný) spôsob legitimácie osoby. Došlo teda k zásahu do osobnej slobody a aj keď spolujazdkyňa nemala pri sebe občiansky preukaz, predvedenie bolo podľa nášho názoru značne neprímerané k sledovanému cieľu – zistenie totožnosti. Navyše si dovoľíme tvrdiť, že požadovať preukázanie totožnosti od spolujazdkyne bolo celkom zjavne nedôvodné a i z videí na internete je evidentné, že toto oprávnenie policajt využil len preto, že zákon o Policajnom zbore právo policajta požadovať preukázanie totožnosti formálne zakotvuje. Policajt mal v tomto prípade umožniť legitimáciu iným dokladom, či ústnym spôsobom, ktoré informácie (osobné údaje) si prípadne mohol overiť prostredníctvom operačného dôstojníka a tým predísť zásahu do základných práv.

V týchto prípadoch teda **policajt disponuje viacerými prostriedkami, ktoré má možnosť využiť na dosiahnutie sledovaného cieľa**, ktorým je zistenie totožnosti – (a) predvedenie osoby, ktoré sa javí ako neadekvátne a neprímerané najmä z dôvodu, že využitie oprávnenia policajta vyplývajúceho z ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore je v praxi vo väčšine prípadov bezdôvodné, založené len na formálnom odvolaní sa na zákonné ustanovenie, alebo má k dispozícii menej obmedzujúci prostriedok, ktorým je (b) spojenie sa s operačným strediskom a overenie totožnosti cez jeho kolegov. Tento spôsob nielenže **neobmedzí základné práva v takej miere, ako predvedenie na oddelenie Policajného zboru, ale je i časovo menej náročné** (obmedzenie osobnej slobody častokrát presahuje aj hodinu; v prípade právničky Zuzany Candigliotovej to bolo 2,5 hod.). Nadrž ámec si dovoľíme tvrdiť, že takýto zásah (v naznačenom kontexte, v praxi pomerne často vyskytujúcom sa) do základných práv nie je nevyhnutným v demokratickej spoločnosti, v ktorej je ochrana základných práv a slobôd garantovaná, navyše v tejto súvislosti možno badať značnú nerovnováhu medzi individuálnym záujmom jednotlivca a verejným záujmom.

Možno teda konštatovať, že **zásah do osobnej slobody osoby v podobe jej predvedenia na oddelenie Policajného zboru z dôvodu, že nemá pri sebe občiansky preukaz, je nezákonnou činnosťou polície, ktorá je v rozpore nielen so zákonom o Policajnom zbore, ale i s čl. 1 ods. 1, čl. 17 Ústavy SR a čl. 5 Európskeho dohovoru.**

Záverom poukážeme na prípad odmietnutia predloženia občianskeho preukazu spolujazdkyňou, ktorý sme v úvode článku spomenuli.

Ako je z textu článku zrejmé, policajt môže pristúpiť k oprávneniu spočívajúcom vo výzve osoby na preukázanie totožnosti len po splnení zákonných podmienok, vrátane materiálnych. Nakoľko sa jedná o služobný zákrok, ktorým sa zasahuje do základných práv a slobôd, nie je policajt oprávnený pristúpiť k jeho realizácii kedykoľvek.

V nadväznosti na uvedené je treba mať tiež na zreteli, že nikto nie je povinný uposlúchnuť výzvu policajta, ktorá nemá oporu v právnych predpisoch. Tento názor sa objavuje i v rozhodnutiach súdov, napr. Okresný súd Pezinok vyslovil záver, že „*žiadna osoba nie je povinná uposlúchnuť ani podrobiť sa takej výzve príslušníka PZ, ktorá nemá oporu v platných právnych predpisoch. Voči osobe, ktorá takto postupuje, nie je možno vyvodit' trestnoprávnu zodpovednosť založenú na nerešpektovaní takejto výzvy*“.[17] V tejto súvislosti neprichádza do úvahy ani administratívnoprávna zodpovednosť, nakoľko priestupok podľa ustanovenia § 47

ods. 1 písm. a) zákona o priestupkoch[18] možno spáchať len neuposlúchnutím **zákonnej výzvy** verejného činiteľa. *Ak príslušník ZNB (dnes príslušník Policajného zboru) prekročí svoju právomoc a uskutočňuje zákrok, na ktorý nie je podľa zákona oprávnený, nepožíva ochranu verejného činiteľa...*[19] Chápať výzvu policajta ako jeho právo, ktoré musíme bez výhrady uposlúchnuť, by znamenalo, že by sme museli uposlúchnuť aj taký pokyn policajta, kedy nám pri dohľade nad bezpečnosťou a plynulosťou cestnej premávky prikáže postaviť sa na stred vozovky, inak by sme sa vystavovali pokute. Prokurátor Okresnej prokuratúry v súvislosti s nezákonnou výzvou policajta vyslovil názor, že „*ak by bolo sankcionované neuposlúchnutie nezákonnej výzvy orgánu verejnej moci, právny poriadok by sa stal nepredvídateľným a prestal by plniť svoju funkciu, pretože právom by nebolo to, čo hovorí zákon, ale ad hoc presadenie názoru silou*“.[20] Pre úplnosť treba už len dodať, že podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy, *štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobe, ktorý ustanoví zákon*. Ak teda zákon o Policajnom zbore dovoľuje vykonať služobný zákrok spočívajúci v požadovaní preukázania totožnosti osoby len v prípade, ak policajt plní úlohy Policajného zboru a zároveň je preukázanie totožnosti konkrétnej osoby na plnenie konkrétnej úlohy potrebné, nie je potom možné, ani žiaduce, aby ho vykonával kedykoľvek, podľa vlastnej úvahy, či námatkovo alebo z preventívneho dôvodu. V konečnom dôsledku je namieste označiť takúto výzvu za nezákonnú.

V neposlednom rade je potrebné poukázať na skutočnosť, že policajt je povinný zdôvodniť výkon svojho postupu. Nič mu predsa nebráni v tom, aby dotknutej osobe oznámil zákonný dôvod, pre ktorý má v úmysle vykonať svoje oprávnenie a prípadne aj osobu poučiť o následkoch nevyhovenia výzve. V opačnom prípade policajt sám vytvára nežiaduci stav, stav kedy orgány verejnej moci odvodzujú výkon zákonom zverených oprávnení zo strohého znenia právneho predpisu, bez potreby ich skutočného vykonania v materiálnom právnom štáte. **Potreba odôvodnenia vykonania služobného zákroku pritom pramení z požiadavky transparentnosti výkonu štátnej moci**, resp. princípu verejnej kontrolovateľnosti výkonu štátnej moci občanmi, od ktorých táto moc pochádza (čl. 2 ods. 1 Ústavy). Ústavný súd SR v tejto súvislosti zdôrazňuje, že tento princíp považuje za integrálnu súčasť generálneho princípu demokratického a právneho štátu v zmysle čl. 1 ods. 1 Ústavy.[21]

Záverom...

Oprávnenie policajta vyzvať na preukázanie totožnosti je v očiach mnohých ľudí, ale i policajtov, vnímané ako banalita, „*len*“ predloženie dokladu, ktoré nezaberie viac ako minútku. V článku sme sa však snažili poukázať na právne aspekty tohto oprávnenia, ktoré unikajú pozornosti ako laickej verejnosti, tak aj samotným policajtom. **V zmysle právnych predpisov a právnej praxe je oprávnenie policajta vyplývajúce mu z ustanovenia § 18 zákona o Policajnom zbore považované za služobný zákrok a inak tomu nebude, pokiaľ nebude iná ani právna úprava**. Je pritom bezvýznamné, že nie je potrebné použiť silu, či donucovanie úkony, dôležitá je povaha tejto služobnej činnosti – bezprostredne sa ňou zasahuje do základných práv a slobôd, najmä súkromia osoby. Z toho následne vyplýva povinnosť policajta vykonať predmetné oprávnenie len za splnenia všetkých zákonom stanovených podmienok.

Ak aj nastane situácia, keď osoba nemá občiansky preukaz pri sebe, neznamená to automaticky možnosť ju predviesť na oddelenie Policajného zboru za účelom zistenia jej totožnosti. Hoci zákon priznáva právo policajtovi obmedziť tejto osobe osobnú slobodu a predviesť ju, no nazeráť na toto oprávnenie nemožno izolovane cez jedno ustanovenie, ale treba ho vnímať v kontexte právneho poriadku ako celku, v ústavnoprávnej rovine a najmä v rámci rešpektovania základných práv a slobôd a primeranosti ich obmedzenia. K zásahu do Ústavou garantovaných práv teda môže dôjsť až vtedy, keď policajt už nemá k dispozícii iné, menej obmedzujúce opatrenie na dosiahnutie sledovaného cieľa a takýto zásah je v demokratickej spoločnosti nevyhnutný.

Poznámky pod čiarou:

[1] Dostupné na http://www.tvnoviny.sk/domace/1775876_obvinili-policajta-ktory-v-bratislave-tvrdo-zasiahol-proti-zenam_.

[2] Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/bezduvodna-kontrola-dokladu-policie-dv2-/domaci.aspx?c=A160129_110742_domaci_ale.

[3] Dostupné na <http://forum24.cz/spolujezdkyne-pri-silnicni-kontrola-neukazala-obcanku-skoncila-na-policii/>.

- [4] Pozri napríklad rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. decembra 2010, sp. zn. 5 Tdo 47/2010, v ktorom sa uvádza, že policajt, ktorý vykonal bezpečnostnú prehliadku na hlavnom pojednávaní vypovedal, že túto vykonal preto, lebo mu to umožňoval § 22 ods. 1 zákona o Policajnom zbore.
- [5] Porovnaj napríklad uznesenie Okresného súdu Pezinok zo dňa 11. februára 2011, sp. zn. 3T 21/2011, tiež uznesenie Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky zo dňa 10. októbra 2011, sp. zn. IV Pz 127/11 dostupné na [online].[cit.16.07.2017]. <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a265-rozhodnutie-generalneho-prokuratora-sr-o-nezakonnosti-postupu-polície>.
- [6] Nález Ústavného súdu SR zo dňa 9. júla 2001, sp. zn. I. ÚS 13/2000.
- [7] Tieto údaje, okrem adresy bydliska, sa nachádzajú aj v iných dokladoch, napríklad vodičský preukaz (ktorý sa považuje za verejnú listinu) či preukaz poistenca.
- [8] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 29. júna 2009, sp. zn. 3 Toš 7/2008.
- [9] Rozsudok Najvyššieho správneho súdu Českej republiky zo dňa 27. augusta 2014, sp. zn. 2 AS 35/2014.
- [10] Rozsudok Krajského súdu v Brne zo dňa 24. septembra 2015, sp. zn. 30A 17/2015.
- [11] Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 29. júna 2009, sp. zn. 3 Toš 7/2008: *V prerokovávanom prípade teda nielenže najvyšší súd nezistil dôvod na zastavenie vozidla obžalovaného, ale najmä neexistoval žiadny dôvod na vykonanie bezpečnostnej prehliadky posádky vozidla, ktorého vodič sa nedopustil žiadneho dopravného priestupku, riadne (aj spolujazdec) sa preukázal potrebnými dokladmi a členovia policajnej hliadky nedisponovali žiadnou informáciou o prípadnom protiprávnom konaní posádky vozidla. Za týchto okolností sa postup členov policajnej hliadky a aj následná prehliadka vozidla javia byť vo vážnom rozpore s príslušnými ustanoveniami zákona o Policajnom zbore. Na tomto závere nemôže nič meniť ani inštruktáž hliadok PMJ PZ Trnava na nočnú službu dňa 13. marca 2008, kde je uvedené aj prepísané znenie § 23 ods. 2 písm. b/ zákona o Policajnom zbore (okrem iného pátranie po omamných a psychotropných látkach a jedoch). Takáto inštruktáž má v tomto bode len všeobecný a nekonkrétny charakter.*
- [12] Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. decembra 2010, sp. zn. 5 Tdo 47/2010.
- [13] Nález Ústavného súdu SR zo dňa 20. mája 2009, sp. zn. PL. ÚS 17/2008.
- [14] Drgonec, J. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 3. vydanie. Šamorín : Heuréka, 2012. s. 51.
- [15] Napríklad nález Ústavného súdu SR zo dňa 28. augusta 2008, sp. zn. IV. ÚS 192/2008, nález Ústavného súdu ČR zo dňa 20. januára 2000, sp. zn. III. ÚS 150/99 nález Ústavného súdu ČR zo dňa 21. októbra 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.
- [16] Tittlová, M. Komentár k § 8, In: Tittlová, M. - Medelský, J. Zákon o Policajnom zbore. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. s. 73.
- [17] Uznesenie Okresného súdu Pezinok zo dňa 20. januára 2014, sp. zn. 2T 136/2013.
- [18] Priestupku sa dopustí ten, kto neuposlúchne výzvu verejného činiteľa pri výkone jeho právomoci.
- [19] R 47/1980.
- [20] Uznesenie Okresnej prokuratúry Bratislava V zo dňa 11. júla 2014, sp. zn. 1 Pv 349/2014/1105-12.
- [21] Porovnaj uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 24. októbra 2012, sp. zn. PL. ÚS 4/2012.